

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3 „
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 1 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

Az úgynevezett autonom erkölcsi-ségről.

— Felolvastatott Pápán, a Társaság 1897. évi közgyűlésén. *) —

Vége felé siető századunkat már saját fiai nagy büszkén a művelődés századának nevezték el. Épen oly joggal s ugyanabban az értelemben volna az a természettudományok századának nevezhető. Ugyanabban az értelemben, mert hiszen a ma közönségesen elterjedt felfogás szerint műveltség alatt az exact tudományok s főleg épen a természettudományok terén szerzett ismeretek összegét s az azokon alapuló technikai találmányokat szokás érteni.

S ebben az értelemben, ki tagadhatná, hogy a XIX. század méltán viseli a művelődés századának nevét. Hiszen valóban óriási, szinte káprázató és elszédítő az az eredmény, melyet korunk a természettudományok terén, a természet elemeinek, erőinek és törvényeinek kutatásában elért. S ez eredmény értékét kiválóan neveli és biztosítja az a körülmény, hogy az elméleti tudással karöltve jár a megfelelő gyakorlati ügyesség, mely az elméleti ismereteket az emberi élet céljai érdekében értékesíti, úgy hogy a modern kultúra következtében, hogy röviden szóljak, szinte eltűnni látszanak a tér és idő által vont korlátok, mint a végeességnek legáltalánosabb ismertető jelei.

Ugyanazért távol van tőlünk, hogy e műveltség értékét elvitassuk, avagy csak kisebbítsük is. Sőt készséggel elismerjük abban az emberi szellem mindent átható és megvizsgáló erejének diadalát az őt környező természeti világ felett és így hatalmas lépéssel való megközelítését annak a

biblia által kifejezett czélnak: „Uralkodjatok a földön és hajtsátok azt birodalmatok alá.“

A mit azonban el nem ismerhetünk, ez az, hogy ez a műveltség azonos volna az igazi, a teljes műveltséggel. Az igazi, a teljes műveltség alatt mi az ember összes tehetségeinek harmonikus kiművelését s azoknak öntudatos és kötelességszerű felhasználását értjük az ember lényegét kifejező ideális czélnak valószínűsítésére. Az igazi műveltségnek fő tulajdonságát, lényegét e szerint az erkölcsi jellemvonás adja meg. Az erkölcsi jellemvonás képezi az igazi műveltségnek alapját, ez adja meg annak értékét és azt a zománczot is, melynél fogva az igazi műveltség mindig egyszersmind szép is. Valamint az egyes embert nem az ismeretek sokasága, nem az értelem és az ész kiműveltsége teszi műveltté, hanem ezzel egyesülve a szívnek tiszta nemes érzelmei és az akaratnak a jóra irányult megszentelt ereje, szóval a tiszta, szilárd erkölcsi jellem: úgy van ez a népek, a társadalom s az egyes korok műveltségével is.

S ha most már az igazi műveltségnek ezt a mértékét alkalmazzuk korunk műveltségére, úgy sajnos, de el kell ismernünk, hogy az ezt a mértékét nem üti meg! Épen az erkölcsi jellemvonás, a tiszta, szilárd erkölcsi alap az, a mely korunk műveltségében hiányzik. Ez okozza azt a bizonytalanságot, mely egész társadalmi életünket s annak úgyszólván összes intézményeit jellemzi. A szilárd erkölcsi alap hiányában egész kulturánk nagy fényel emelt palotája összeomlással fenyeget.

Szükséges talán bizonyítanom is? Avagy nem elég bizonyosság-e a mindennapi tapasztalás?

A sajtó, különösen a komolyabb irányú, cikkekkel ir a beteg társadalomról; feltűnik előtte a politikus, a ki körültekintve hazája földjén, búskomoran mondja, hogy nem boldog a magyar; feltűnik a moralphilosophus, a ki szomorúan kon-

*) A „Prot. Szemle“ júniusi füzetéből veszem át e szép értekezést a szerkesztő és szerző szives beleegyezésével.

statálja, hogy a nagy jellemek fajtája kihalóban van. Az irodalom és művészet, eszmék és eszmények hiányában szenvedve, nem tud lelkesíteni s elveszti művelő, nemesítő hatását. A lelkes szava üres falak között hangzik el s a nevelő panasz-kodik, hogy az ifjúság blazirt, időnap előtt megvénül; a férfiban, hiányzik a munkakedv s megvénül a tett-erő, ha látja, hogy tisztességes embernek túlnagy teherrel kell megfutnia az életpályát. Közhitte kezd válni, hogy protekció nélkül nincs előmenetel s a protekció viszont teljesen pótolja a tehetség és készütség hiányát.

A családi tűzhely melegét kioltással fenyegeti a független élvezetek hajhászása; az állam életében a politikai, sokszor csak pártérdek szab erkölcsi törvényt. A törvényhozó önző célok eszközéül használja fel állása méltóságát s a Panama-botrányok szele végig söpör egész Európán. A tőke uzsora-kamatra spekulál s a munkás strikol; a hatalom kezelői önkényeskednek s az alattvalók ököltre szorított kezekkel duzzognak. Az őszinteség és bizalom erényének hervadtával a társadalmi élet elveszti erkölcsi nevelő hatását s a felebaráti szeretet erényének gyengültével elvész a társadalmi erények forrása.

A századvég philosophusa (Nietzsche) talán mivel nem ismert igazi embert és az evolúziói elmélet alapján, a melyen áll, nem tanulhatta meg, hogy mily magasztos és mily nehéz hivatás embernek lenni, az örültséggel határos paradoxonokban az ember fölötti ember aristokratikus úri morálját hirdeti, a melynél, sajnos, sokkal praktikusabbnak mutatkozik, mert igen sok követőkre talál az a másik, a régi stoikusok moráljának ismeretes elvével: „patet exitus.“ S az ember fölötti ember fantasztikus képének penentjaként a socialdemokratia keretében ott van a forrongó tömegek nagyon is realistikus képe, a mint vonakodnak, hogy az emésztő kulturmunkát tovább is folytassák, csak azért, hogy a felsőbb tízezrek, a kiknek erkölcsi romlottságáról lapjaik gúnyos kéjlegéssel napról-napra botrányos históriákat tudnak közölni, az ő verejtékükön dorbézolhassanak. Emberi és társadalmi jogaikra hivatkozva, ők is követelik magoknak a menyországot itt e földön, miután a modern tudomány állítólag bebizonyította, hogy a mennyország a földön túl nem egyéb hiú ábrándnál!

Sokan a távolból már hallani vélik a sociális forradalom rémének dübörgését, a mint az alapjában megrendült modern kultúra várát ostromolja,

hogy a jelen világrend romjain az új világrendet felállítsa. Lehet, hogy csakugyan rémlátók ezek. Bizonyos azonban, hogy a katastropha fenyeget. Bizonyos, hogy sokat ígérő századunk csillaga a sociális kérdés jegyében készül lehanyaglani. Bizonyos, hogy nehezebb és veszedelmesebb problémát egy század a másnak még nem hagyott örökségül, mint századunk hagy a gazdasági kérdéssel komplikált sociális kérdésben!

A századvégi társadalmnak ezt az erkölcsileg enervált sivár alakját látva s egyszersmind a fenyegető katastrophára gondolva, hajlandók lehetünk korunk legjobbjai közé számítani azokat, a kik azon fáradoznak, hogy korunknak az elveszített, vagy eltékozolt erkölcsi tőkét visszaszerezzék s abban a kultúra egyéb kincseit is biztosítsák. E törekvés képviselői megtanulták, a mint látszik Sallustiustól, hogy a birodalmak csak azon eszközök segítségével tarthatók fenn, melyek által alapítottak s ismerik azt az elvet, melyet a magyar költő így fejez ki:

„Minden országnak támasza s talpköve
A tiszta erkölcs, mely ha megvész,
Róma ledül s rabigába görbed.“

Egyben azonban ők is, e törekvés képviselői, egészen a modern kor gyermekei, abban, hogy az erkölcsiséget függetlenné akarják tenni minden heteronomnak ítélt természetfeletti vonatkozásoktól, egészen a maga lábára akarják állítani; proklamálják az úgynevezett autonom erkölcsiséget.

Engedje meg a tisztelt közgyűlés, hogy ezt az autonom erkölcsiséget „az erkölcsi kultúra terjesztésére alakult egyesületek“ czime alatt ismeressem. Jól tudom ugyan, hogy az autonom erkölcsiség hívei nem tartoznak mind ez egyesületek kötelékébe, sőt a legtöbben, különösen nálunk, ma még tudomást sem szereztek ily egyesületek létezéséről. De ez a körülmény nem teszi ismertetésemet félszeggé, mert a lényegben, az erkölcsi felfogás és az erkölcsiség megítélése tekintetében nincs eltérés az autonom erkölcsiség hívei között s korunkban ezeken és ezeken állnak öntudatlanul is azon az elvi állásponton, melyet az erkölcsi kultúra egyesületei öntudatosan elfoglalnak.

Az erkölcsi kultúra terjesztésére az első egyesületet ez előtt 24 esztendővel alapította dr. Adler Felix, a Kant-féle philosophia híve, New-Yorkban. Innen terjedt az el, eddig csak a nagyobb városokban, részint közönséges egyletek, de részint az erkölcsi épülést ápoló gyülekezetek alakjában, kü-

lön válva a vallási gyülekezetektől. Később (1887.) áthátott az egyesület Angliába s az utolsó négy-öt év óta elterjedt Német- és Olaszország s Ausztria nagyobb városaiban is. p. o. Bécsben és Prágában. 1893-ban egy Eisenbachban tartott gyűlésen megvetették egy nemzetközi erkölcsi szövetség alapjait.

Az egyesület, korához mérten elég számbavehető irodalmi tevékenységet is végzett, ámbar bevallott feladataként egyelőre inkább a gyakorlati, társadalmi munkásságot tekinti: tagok toborzását és az erkölcsi kultúra munkájának megkezdését. Az irodalmi téren kiváló munkásai az angol Stanton Coit és német fordítója, az elhalt Gizycky berlini tanár és Jodl prágai tanár, a kik szükségesnek itélik ugyan az erkölcestannak rendszeres, tudományos művelését s az egyesület elvei alapján a világ és az emberi élet összes viszonyait felölelő erkölcsi világnézet felépítését. Ennek megérlelését azonban a természetes fejlődés útján a jövőre bízzák. Csak jellemző vonásként akarom megemlíteni, hogy Stanton Coit, egyik előadásában magasztalva Shakspere jóságát és szelidségét, őt az erkölcsi kultúra classikus tanújává teszi s az ő drámái alapján törekszik egy általános értékű erkölcsi rendszer megalkotására.

A jelenben, az egyesület gyakorlati feladatára tekintve fontosabbnak itélik az egyesület céljai és eszközei felől tájékoztató, tehát szinte inkább gyakorlati természetű irodalmi munkásságot. Eddig megjelent munkáik valóban ily jelleműek. (Ilyenek: Stanton Coit: „Die ethische Bewegung in der Religion.“ Deutsch von G. v. Gizycky. Leipzig, 1890. Jodl: 1. „Wesen u. Ziel der ethischen Bewegung in Deutschland.“ Frankfurt a. M. 1893. 2. „Was heisst ethische Kultur?“ Prag, 1894. 3. Ueber das Wesen u. die Aufgabe der Ethischen Gesellschaft.“ Wien, 1895.)

Ez iratok alapján elég tisztán megismerhető az egész mozgalom lényege és jelleme.

Az erkölcsi kultúra hivei áthatva a jónak abszolút értékéről való meggyőződéstől, fő czélul az emberek és az egész emberiség megnemesítését, az igazi humanitás ápolását és terjesztését tűzik ki. S a mennyiben e czél elérésében öntudatosan csatlakozva a philosophiai erkölcsstan felfogásához, egészen a modern tudomány szellemében akarnak eljárni, annyiban álláspontjuk elvben különbözik a vallási egyesületek, nevezetesen a keresztyénség álláspontjától. Az erkölcsiséget a vallással való

minden összeköttetéstől megszabadítva, teljesen autonommá teszik.

De különböznek az erkölcsi kultúra egyesületei a modern pozitivismustól s minden egyoldalú socialistikus irányzattól is, a mennyiben a tiszta erőteljes erkölcsiséget tekintik a népek jólétének s az egész műveltségnek legelső és legbiztosabb alapjaként. Ez alapon törekeshnek az egész nemzeti és társadalmi élet reformálására s reménylik, hogy a társadalmi, politikai és nemzetgazdasági erők egészséges rendezése útján lassanként önként bekövetkezik az általános anyagi helyzet javulása is.

Egyelőre azonban a fődolog nem a viszonyok és intézmények, hanem az emberek javítása: a közönségesen elterjedt bűnök, a hazugság, képmutatás, csalás, önző spekuláció irtása és az igazság, a szeretet, önfeláldozás és kötelességtudat erényeinek terjesztése. Szóval a czél az erkölcsi jó erejének oly mértékben való kifejlesztése, hogy maga az erkölcsi jó s az azt követelő kategorikus imperativus legyen az egész emberiséget egyetlen testvéri közösségbe egyesítő erkölcsi társadalomnak alapja és összetartó kapcsa. E célra nézve az erkölcsi kultúra hiveit az a meggyőződés táplálja, hogy annak megvalósítására az emberi természetben benne rejlő természetes erők teljesen elégségesek, minden heterogennek állított tényezők, nevezetesen a vallás segítsége nélkül.

Stanton Coit azt mondja, hogy az emberi szivben természeténél fogva benne lakozik a jó után való és a jónak cselekvésére irányult ösztönszerű vágyódás, mely eleinte gyenge ugyan és tehetetlen, de ha szakítva az ó-emberrel, annak régi szokásaival, kívánságaival és önző kényelmességével, minden erőnkét és gondunkat ez ösztön következetes nevelésére fordítjuk: úgy ez a gyenge, ösztönszerű vágyódás szivünknek nemes szenvedélyévé válik s elég erős leend arra, hogy bennünket megszenteljen s a szentségre irányult törekvésünkben állandóan megtartson és hathatósan támogasson.

Az emberi természet ily megítélése alapján érthető, hogy az alkalmazandó eszközök között elsőrangú hely jut a gyermeknevelésnek, melytől meglepő eredményeket reménylenek, ha annak az erkölcsi kultúra szellemében fő vezérlő elvévé a növendék igazi erkölcsi tökéletességét tesszük — ha a kényszer helyett az erkölcsi rábeszélést alkalmazzuk — ha általános elvek helyett határozott célokat tűzünk ki s ezek által p. o. a magavise-

letünkben folyó öröm reménységének felkeltése által törekszünk a növendéket az erény követésére indítani.

A gyermeknevelés mellett épen oly fontos az is, hogy az ifjúság, valamint a férfiak és asszonyok önfeláldozó tevékenységet fejtsenek ki az igazi humanitás érdekében s a családi élet által beléjük oltott erkölcsi szellem erejét ne engedjék a mindennapi élet üzleti szelleme által megbénítani. Kiválóan e célból, az erkölcsi szellem erejének ébrentartása és nevelése érdekében üdvösek és szükségesek az erkölcsi egyesületek. Stanton Coit azt szeretné, ha az általános hadkötelezettséghez hasonlóan általánosan kötelezővé lehetne tenni az erkölcsi kultúra érdekében való katonáskodást a 20-ik évtől a 27-ikig, olyformán, hogy az önfeláldozás munkájában mindenki 3 évet activ szolgálatban töltene és négyet a tartalékban.

(Folyt. köv.)

Nyugdíjintézet.

III.

A magyarországi ág. hitv. ev. ker. egyház egyetemes nyugdíjintézetének szervezetét megállapító szabályrendeleti javaslatot a nyugdíjügyi egyetemes bizottság július hó 1-jén tárgyalta Budapesten.

A ki figyelemmel s beható komolysággal tanulmányozta Glau f főesperesnek alapos, reális és a legkisebb részletekig világosan megindokolt javaslatát, szinte előre tudhatta, hogy a bizottság munkája s ez által az egyetemes ev. egyház közgyűlésének feladata nagyon meg lett könnyítve.

Jól esett az embernek, — a szegény lutheránus pap lelkének — látni, érezni azt a derűt, azt az aggóskodásuktól feloldott közérzületet, mely a bizottság minden tagját, — papot és nem papot, — egyaránt vidámmá tett s a szent ügy iránt lelkesített, melegített.

Nem is juthat többé zátonyra az az életmentő hajó, a melyet mostan derék püspökeink, előkelő papjaink s világi oszloposaink: Br Prónay, Radó, Laszkáry, br. Podmaniczky G., Szentiványi Árpád, Schreiner . . . sat., mint kormányosok indítanak és vezényelnek ev. egyházunk nagy életfolyamára! Bizony beszállott ebbe a hajóba hitünk fejedelme is s nem félhetünk immár vészes hullámoktól, csak

legyen hitünk, bizodalunk, törhetlen akaratunk és kitaró erők!

A kezdet kicsiny, de idővel múlhatlanul fejlődnie kell, a cél nagy, mely magyarhoni lutherániánk életerében frissíti fel a vért! A lelkeszi nyugdíjintézet egyik hatalmas tényezője, ébresztője és fentartója lesz a magyarhoni ev. egyház egységérzetének, a lutheránus köztudatnak, megnyugtatója s kitaró munkásságra ösztönzője az ev. valláserkölcsei élet vezetőinek, az ev. papi karnak!

Mi magyarhoni lutheránusok szegények vagyunk, de mindig elég gazdagok arra, hogy hávesszek fenyegetnek: megmentsük ev. egyházunk legszentebb érdekeit. Napjainkban pedig bizony vészes felhők torlódtak egyházunk egére: a haladó kor nagy igényei, a hitélet és buzgóság hanyatlása, a dicső elődökről öröklött protestans öntudat és köteleességérzet csökkenése, a közömböség, mindenek fölött pedig ev. papságunk miserabilis anyagi helyzete, — és a koldusbot, melylyel papi özvegyeink s árváink a paróchiákból ezideig elbocsáttattak volt!

A nyugdíj-bizottság a javaslatot részletes tárgyalás alapjául egyhangulag elfogadta s már itt meleg köszönetét fejezte ki Glau f főesperesnek és a szintén jelen volt matematikusnak, Bogyó Samu akadémiai tanárnak.

A részletes tárgyalásnál csakhamar kitént, hogy a javaslat minden §-a, mondhatni, minden szava érett megfontoláson s a zsinati törvények alapintézkedéseinek épült. Kétélyek, sőt némi aggodalmak csupán a 10—12. §-oknál támadtak, azért, mert arra, hogy a contemplált nyugdíj, özvegydíj és nevelési pótlékok biztosítva legyenek a közalap jövedelméből (különösen az 50,000 frt évi államségélyből) nem 17,500, hanem 24,000 frt évi járulék szükséges. Hosszú eszmecsere s az 50,000 frt évi államségély jogi természetének és állandóságának felderítése után, a 24,000 frt évi járulék megállapított s nagyon kívánatos, hogy majd az egyetemes gyűlés tárgyalásánál a bizottság döntő érveit azonnal feltüntetve s a még netalán kételkedők skrupulusait eloszlatva legyenek. Ez meg is lesz!

A 11. §. igaz evangyéli, autonom protestans alapon és szellemben alkotottnak bizonyult. Van és mindig lesz mód arra, hogy a szegény-

séggel küzdő egyházak ne saját verejtékükből, hanem közigazgatási úton nyert segélyekből fizethessék az évi 12 frtot. A szegény és módosabb egyházak 12 frt évi járulékaiknak igazságossága abban rejlik, hogy míg a szegény egyház 3—4 frttal járul a közalaphoz, a módosabb egyházak százakat fizetnek arra s így majd az évi 24,000 frt közalapjárulékból lesz kiegyenlítve, a látszólagos befizetési aránytalanság. Ép így a 12. §-nál a szegény lelkész az ő évi 28 frtját, melyből a matematikai kulcs nem engedhet, a jótékonyági és segélyezési forrásokból nyerendő adományokból fizetheti be, — a mint minderre a javaslatok indokolása is világos és erős érveléssel mutat.

Azon theol. tanárookra és azon lelkészekre nézve, a kiknek a tanintézetek, illetve az egyházak teljes nyugdíjat (fizetésük erejéig) biztosítanak, a bizottság oly megállapodásra jutott, a melylyel úgy az illető kedvezményesek, valamint a miszerény nyugdíjintézetünk érdekei az igazság és méltányosság alapján lesznek kiegyenlítve. Sajnálom, hogy éppen ezen fontos rész tárgyalásánál kellett a bizottságot elhagynom, de én azzal a megnyugtató tudattal és érzellemmel távoztam, miszerint a bizottság oly alapos munkát végzett, a melyen az egyetemes közgyűlés lényeges változtatást alig tehet s biztonnyal nem is fog tenni.

Az „Átmeneti határozatok“ 35. §-a töröltetett s egy záró §-ban csak annyi lett kimondva, hogy a kerületek és esperességek kebelében létező segélyegyletek, ezen áldott intézetek, továbbra is egészen érintetlenül hagyatnak.

Különös erővel nyilatkozott meg a bizottság minden tagjának szívében, lelkében és szavaiban ama közös haj, hogy az egyetemes lelkészi nyugdíjintézetet, bármiként, s bármily áldozatok árán múlhatlanul és azonnal életbe kell léptetni. Lehet a mag igen kicsiny, de terebélyes, árnyas fa növekszik belőle! Adja Isten, hogy úgy legyen! Hiszem, higyük, hogy úgy is lesz!

LAUKÓ KÁROLY.

BELFÖLD.

Az ev. egyetemes szabályrendeleti bizottság ülése
júl. 1. 2. 1. 1897. jún. 30-dikán megtartván az ev. egyetemes szabályrendeleti albizottság a maga

ülését, és ezen a Glauf Pál által készített egyetemes nyugdíjintézeti szabályzat alaposan letárgyaltván, másnap, azaz júl. 1-én, az egész, mintegy 35 tagból álló nagy bizottság hozzálátott a nagyfontosságú szabályrendelet megállapításához. A nagy munka könnyen ment, mert szakszerűen, nagy gonddal készült, alaposan átnézett elaboratummal volt a bizottságnak dolga. Nem is volt sok változtatásra szükség. A fontosabbakat jelezzük. Kimondatott, hogy a törvényben (zsin. törv. 2. §.) jelöltek mind kötelezett tagjai a nyugdíjintézetnek; hogy miként rendezik viszonyaikat az egyes helyi nyugdíjintézetekkel, az az érdekelt egyes jogosultak és helyi fentartó testületek dolga. (6. §.) A kötelezett tagok közé felvétetnek ez idő szerint a missionarius lelkészek is. A 10—12. §-nál kívánja a bizottság, hogy a közalap egyszerűen mindenkorra 25,000 és évenként 24,000 frttal járuljon a nyugdíjintézet fentartásához. Az egyes tag 60 frt belépti és 28 frt évi díjjal, az iskola vagy egyház évenként egy offeroriummal és egy-egy jogosult után évi 12 frttal járul stb. így a nyugdíjintézet évi jövedelmeül 44,322 frt lesz biztosítva. Esetleg a b. Baldácsy-féle alap rendelkezésre álló része is combinatióba vétetik. Az évi nyugdíj összege 400 frt, mely $\frac{1}{4}$ évi részletekben lenne kifizetendő. — A 16. §-nál elesik azon kifejezés, „más testület vagy.“ — A 22. §. kimarad. — A 24. §-nál az esperesség helyébe az egyházkerület lép, az gondoskodik a befizetéseknél a rendről. — A 25. §-nál a „negyedévenként“ szó kimarad. — A 27. §-nál „dékánok“ helyett: „igazgatók.“ — A 28. §-nál bepótolta: „A theol. akadémiái tanárookra nézve a nyugdíjaztatás iránt az akad. nagybizottság intézkedik.“ — A 32. §-nál a hátralékos kamat 5%-tólival számíttatik. A VII-ik czim „Átmeneti határozatok“ = „Záró határozatok“ nevet kapott. — A 35. §-nál kimondatott, hogy „az eddigi nyugdíjintézetek érintetlen maradnak s így az egyesek ezeknél szerzett jogai is.“ — A bizottság ezután a szakértőnek, Bogyó Samu budapesti keresked. akad. tanárnak 600 frt, a fíradhatatlan előadónak, Glauf Pálnak 200 frt honoráriumot szavazván meg, más szabályrendeletek megállapítására tért át. — 2. A bányai kerület tanítóválasztási szabályrendeleti javaslatát a bizottság némi módosítással elfogadta. — 3. A dunáninni kerület szab. rend. a püspöki tiszteletdíjról, a püspök melletti másodlelkészi állásról és az ezekkel kapcsolatos dolgokról visszaküldte a kerülethez. E kettőnek előadója Janoska György volt. A következő szabályrendeletnél az albiz. elnökök voltak az előadók. — 4. A dunáninni ker. szab. rend. a kerületi levéltár kezeléséről, meglévő részletében elfogadtatott, de kiegészítés végett a kerületnek visszaadott. — 5. A dunáninni ker. szabályrendelete az e. gyűlésekre ki-

küldendő két népiskolai tanító választásáról „bár nehézkes,“ elfogadtatott. — 6. U. a. ker. szab. rend. a rendbüntetésről „elfogadásra ajánltatik.“ — 7. U. a. ker. szab. rend. a ker. ügyrendről elfogadásra ajánltatott. — 8. U. a. ker. szab. rend. a ker. vagyonkezelésről, mint pénztári szab. rend. elfogadtatott, de ezt még meg kell pótolnia a kerületnek a vagyonkezelésre vonatkozó, a zsin. törvény értelmében meghatározandó és fogalmazandó részszel. — 9. A tiszai kerület szabályrendelete a politikai községeknek anyaegyházakba való beosztásáról elfogadtatott; egyúttal azonban Májjerka felebbezésének, mely leányegyház nem akar Holló-Lomniczhoz tartozni, a hová csatolni akarták, hanem jelenlegi anyaegyháza, Szepes-Béla kötelékében maradni, hely adatott. — 10. A dunántúli kerület szab. rend. a ker. ügyrendről, melyet az az egyetemes gyűlés kívánságához képest módosított, elfogadásra ajánltatik. — 11. U. a. kerület szab. rendelete a rendbüntetésről elfogadásra ajánltatik. De mint minden szabályrendeletből, úgy ebből is két egyenlő eredeti példány leszen benyújtandó. — 12. Ekkor következett a négy kerület külön kidolgozott négy szabályrendelete a lelkészválasztásról. Daczára annak, hogy Zelenka Pál püspök a négy szab. rend. egyező és eltérő pontjait nagy szorgalommal összeállította, mivel egységes albizottsági javaslat nem állott a nagybizottság rendelkezésére és az albizottság több tagja hiányzott s az előadól felkért bizottsági tag is akadályozva volt a megjelenésben, — a nagybizottság most csak az albizottságnak 4 taggal való kiegészítését és az egység, — egyformaság lehető biztosítása czéljából meghatározandó főelv megállapítását tartotta kötelességének s egyúttal utasította az albizottságot, hogy ehez képest járjon a jövő munkájában. Az albizottságba beválasztattak: Gyurácz Ferencz püspök, Hörk József theol. akad. tanár, Glaufl Pál esperes és Csipkay Károly felügyelő, — az albizottság összehívására felkérte Zelenka Pál püspök. A már most 9 tagból álló bizottságnak irányadó elvül a következő ajánltatott: Az egyházkerületi elnökségnek s illetve a püspöknek befolyása, jogai a lelkészválasztásnál mindenütt egyöntetűleg (conformiter) biztosítandók. — Ezen befolyás biztosításánál, mivel a zsin. törv. 121. §-a értelmében a püspök gyakorolja a felügyeleti jogot s (a 68. §. értelmében) az eljáró egyházkerületi elnökségnek kell, hogy ő legyen az ellenőre, a választási eljárást illetőleg, — meghatározandó: miképen történjék az meg az egyházgyűleket érdekében s az alsó fórumok jogainak korlátozása nélkül, úgy, hogy meglegyen a jó rend is, a conformitás is, — de a szabadság is. Szóval legyen az elvekben egység, a részletekben üdvös szabadság! Valóban az tovább a jó rend

s az egyház közjáva szempontjából nem tűrhető, hogy legyen egyházkerület, melyben a püspök csak akkor értesüljön egy-egy új lelkész megválasztásáról, mikor már a választás megtörtént. — A négy egyházkerületben eddig a püspök viszonya a lelkészválasztáshoz négyféleképen volt stipulálva. — Ezzel a szabályrendeleti bizottság befejezte tanácskozásait s a tagok llekesen megéljenztek a három teljes fél napon át mindenkor legalább 4—5 óráig tartott ülések kitartó, tapintatos elnökét, a fáradhatlanul b. Prónay Dezső, egyetemes főfelügyelőt. Hörk József.

Mint halljuk, az ev. közoktatási egyetemes bizottság f. hó 2-kán d. u. 4 órakor tartotta meg a maga ülését, melyen ugyancsak b. Prónay Dezső elnökle mellett az ev. egyetemes tanügyi bizottság az iskolák szervezetére stb. vonatkozó javaslata felett tanácskozott. Hosszas megbeszélés után a javaslat egy 5 tagu albizottságnak adatott ki véleményadás és határozati javaslat benyújtása czéljából.

Dr. Baltik Frigyes püspök úr a komáromi evang. egyházat is meglátogatta; az egyház hívei diszesen fogadták. Este 6 órakor előzetes tanácsülés volt a püspök és az egyházkerületi felügyelő elnökle alatt, mikor is az „egyházi rendtartásnak“ kérdő pontjai szerint szerkesztett jegyzőkönyv képezte az előzetes megbeszélés tárgyát. — 8 órakor dr. Nagy Vilmos kir. tan. kir. közjegyző adott fényesen sikerült s lelkes felköszöntőkkel fűszerezett estélyt a püspök tiszteletére; az evangélikus egyházi énekkar pedig ugyanekkor serenáddal lepte meg az előkelő társaságot, Hitrich József énekkari jegyző tolmácsolván lelkes szavakban a kar érzelmeit. A püspök meghatóttan köszönte meg a kedves meglepetést, áldást mondván a szép hivatását oly nemesen betöltő egyesületre. — Másnap, június 12-én 9 órakor vette kezdetét a tulajdonképeni egyházlátogatás. Az egyházkerületi és egyházkerületi elnökséget, Jánosy Lajos lelkész a presbyterium élén lelkes beszédben fogadta a templom bejáratánál. Iskoláink evangélikus növendékei gyönyörű csokorral kedveskedtek a püspöknek. A templomot teljesen betöltötte a hívek és érdeklődők serege, melynek élén ott láttuk Antal Gábor dunántúli ev. ref. püspököt, lelkészi karával, teljes ornátusban, s Konkoly-Thege Béla főgondnokot. — A lelki tanítókért mondandó ének három első verse alatt Hering Lajos szendi lelkész és a fehér-komáromi egyházkerület esperese lép az oltár elé, megható imádságot és oltári szt. ígéket mondván. Ismét egy énekvers s Jánosy Lajos helybeli lelkész lépett a szószékre, s Máté V. 13—16. alapján Krisztus követőinek magas méltóságáról és szent kötelességeiről beszélt. A beszéd végén az egyházi énekkar adta elő szabatosan, gondosan betanult darabjait. Ezután dr. Baltik Frigyes püspök lépett az oltár elé Hering Lajos esperes és Horváth Sándor egyházkerületi

jegyző kíséretében, s mély tudományról tanúskodó beszédet mondott. A beszéd és imádság után kezdetét vette az egyházlátogatási közgyűlés. — Dr. Baltik Frigyes püspök a legmelegebb szavakkal üdvözölvén Laszkáry Gyula egyházkerületi felügyelőt, az egyházmegyei elnökséget, Antal Gábor dunántúli ref. püspököt, Konkoly-Thege Béla főgondnokot, a helybeli gyülekezet elnökségét, s szép számmal jelenlevő híveket, felolvastatja a „rendtartás” kérdésére szerkesztett jekönyvet, a mely kiterjeszkedik az egyház külső állapotára (az egyház szenvedéseiben gazdag, érdekes történelmével) az egyház igazgatására, a lelkészi hivatalra (a lelki szolgálat rendje, a lelkész állapot, s a lelkész jövedelmével), az iskolára és az esetleges sérelmekre és kívánságokra az egyház, a lelkész és a tanító részéről. — Ezen jegyzőkönyv kapcsán a püspök az egyház iránt nemes áldozatkészséget mutató s névszerint felsorolt jótévedőknek legteljesebb elismerését és köszönetét nyilvánítja. Örömmel veszi tudomásul, hogy a szent-édenyek, az oltári felszerelés és anyakönyvek rendben vannak és elrendeli, hogy még egy disz-biblia szereztessék be, a mely állandóan az oltáron legyen. A r.-komáromi gyülekezet szórványainak rendezését az egyházmegyére bizza, azzal, hogy az egyházmegye gondoskodjék a megye területére megfelelő missio-kör alakításáról, a melybe Esztergommegyét is vonja be. A gyülekezet belső élete, az Isten házának szeretete, a jótékonyság, a valláserkölcsi élet oly szép képet mutat, hogy a püspök a legnagyobb örömmel és elismeréssel fogadja. Az ünnepeknél elrendeli, hogy a bűnbánó nap régi szép szokása ismét felújítottassék. — Az egyházlátogatási jegyzőkönyv aláírása és megpecsételése után Laszkáry Gyula kerületi felügyelő emlékezett meg a komáromi ág. egyház örvendetes fejlődéséről, különösen kiemelve a nemes hivatást, mely a kerület kötelékében erre a gyülekezetre vonatkozik. — A püspök imája zárta be a gyűlést, mely után dr. Nagy Vilmos fejezte ki az egyház köszönetét a kerületi és egyházmegyei elnökségeknek a megtisztelő látogatásért. — Délre járt az idő, midőn a közönség a templomot elhagyta. Az egyház újonnan átalakított tanácstermében már ekkor együtt volt Komáromvármegye és Komárom sz. kir. város törvényhatóságainak küldöttsége Sárközy Aurél es. és kir. kamarás főispán vezetése alatt, ki nagy tetszést keltett beszédben tolmácsolta azt az osztatlan elismerést, melylyel az ország lakossága valláskülömbőség nélkül adózik a püspök egyházi és hazafias érdemeinek. A főpásztor látható meghatottsággal válaszolt főispánunk üdvözlő szavaira, biztosítván a törvényhatóságok küldöttségeit, hogy őt minden cselekedetében az egyház iránti hűség és rendíthetetlen hazaszeretet vezérlik. De hát ez természetes is — úgymond a püspök — hisz a protestáns

egyháznak és a közös drága hazának érdekei a legzivatárosabb századokban forrtak együvé. — A lelkészlakról dr. Nagy Vilmos kir. tanácsos lakására ment a püspök, hogy ott fogadja a jelentkező küldöttségek tisztelgéseit. — Legelőször a kir. törvényszék, járásbiróság és ügyészség küldöttsége jött Pulay Géza kir. törvényszéki elnök vezetése alatt. Azután jöttek: az állami polgári leányiskola tanítótestülete Koehlerné Ertl Aranka tanítónő, a protestáns jótékony nőegylet Antal Gáborné, az ev. ref. egyház tanácsa Antal Gábor lelkész püspök és Konkoly-Thege Béla főgondnok, az izraelita hitközség dr. Schnitzer Ármin főrabbi és dr. Vásárhelyi Domokos hitk. elnök, az evang. oltáregyesület Pázmándy Károlyné, a községi népiskola tanítótestülete Marcsa György igazgató, s végül az evang. egyházi testületek Jánosy Lajos lelkész és dr. Nagy Vilmos felügyelő vezetése alatt. — Egy óra jól elmúlt, mire a fogadtatások véget értek; 2 órakor kezdődött Fábian Józsefné termeiben az ünnepi ebéd, melyet az ág. egyház rendezett szeretett püspöke tiszteletére. A hivatalos egyházi személyeken kívül itt a hadsereg is megjelent rheinwalli Müller Ágost altábornagy várparancsnok, lovag Märkl Károly vezérőrnagy hadmérnökigazgató, Pukl Károly és Mindl Ferencz ezredek, Herczegh Gyula alezredes térparancsnok, Jaksch Vilmos őrnagy és lovag Bergs Lajos főtörzsorvos által képviselve. Ott láttuk továbbá Antal Gábor dunántúli ev. ref. püspököt és Konkoly-Thege Béla főgondnokot, Farkas Géza h. polgármestert, Tuba János orsz. képviselőt, Szász Géza műszaki tanácsost, Domány János főjegyzőt, a törvényszék, járásbiróság és ügyészség képviselőit stb. stb.

Polgári házasságkötés és oldalági sógorság. A belügyminisztertől egy nógrádmegyei lakos engedélyt kért arra, hogy elhalt feleségének a nővérével házasságot köthessen. A miniszter tudomására hozta legközelebb a vármegye alispánja útján, hogy új házassága megkötésének törvényes akadály nem áll útjában, mert az új házassági törvény csak is az egyik házastárs és a másik házastársnak egyenes ágbeli vérrokona közt állapít meg házassági akadályt, holott a jelen esetben a házasuló elhunyt nejeinek testvérét, tehát oldalágbeli vérrokonát szándékozik feleségül venni.

A soproni evang. diakonissa-intézet második évi jelentése arról tesz bizonyosságot, hogy a diakonissa ügy, a belmissio élő fájának eme legnemesebb és legszebb reményekkel kecsegtető ága, a soproni gyülekezet kebelén gyökeret vert s a hívek minden világában folyton fokozódó részvétnek örvend. Van az intézetnek 54 alapító tagja 50—200 frt-jával, 414 rendes és 41 pártoló tagja. Mult évi bevétele 1645 frt 13 krt, kiadása 1626 frt 11 krt tesz ki, — még pedig tagsági járulékokból

922 frt 25 kr., ápolási díjából 185 frt, ajándékozásból 211 frt folyt be az egyesület pénztárába; tőke vagyona 6232 frt 49 kr., mely a gyülekezeti presbyterium által kezelt M ün k e r Anna-Krisztina-féle diakonissa alapítvánnyal együtt 13,341 frt 89 kr-ra emelkedett. A működő két diakonissa nővér nemcsak a gyülekezet kebelében, hanem annak körén kívül is teljesítette nehéz, de magasztos hivatását: 41 beteget 98 és $\frac{1}{2}$ napon s 222 éjjelen át ápoltak s e mellett a hívek között 696 beteglátogatást végeztek. A nővérek által vezetett vasárnapi és csütörtöki áhítatossági összejövetelek kezdenek tért hódítani s különösen a gazda polgár leányok részéről folyton fokozódó látogatottságnak örvendettek. Enyhíteni a nyomort, vigasztalni a csüggeteg sziveket, könnyíteni a szenvedés keresztjét: magasztos hivatás! Bárha mások is követnék ama hajadon példáját, ki megértette e szózatot: „A mester jelen van és téged hí” s életét az Úr eme áldásos, benső gyönyört s tiszta boldogságot nyújtó szolgálatának szentelendő, mint növendék belépett a diakonissza intézetbe.

A tiszta-vidéki ref. lelkészi kör tagjai különösen sérelmesnek találván egyházunkra nézve a szülőknek gyermekeik követendő vallására nézve megegyezhetését, illetve a mit az ezt megengedő törvény eredményezett, — a reversális és lélekkhalászás korának most már szentesítve föl-támadását, másfelől egyházunk anyagi bajait nem látván orvosolva a lelkészi fizetések 600, majd 800 frtra tervezett állami kiegészítésével, határozatilag kimondták, hogy óhajtják az 1868. évi LIII. t.-cz. visszaállítását és az 1848. évi XX. t.-cz. életbeléptetését, s erre felhívják az egyetemes lelkészi értekezlet figyelmét. — Ezenkívül elhatározták, hogy egy lelkészi árvaház felállítása s egy nőtanítóképezde szervezése iránt indítványt terjesztenek a szatmári egyházi értekezlet elé.

Balázsfalván legutóbb tanácskozássra gyűltek egybe Mihályi Viktor érsek meghívására Pá-vel Mihály nagyváradi, Szabó János számosútvári és Radu lugosi püspökök az autonómia dolgában. Hosszú és beható tanácskozás után egyhangulag abban állapodtak meg, hogy az autonómia ügyétől távol maradnak, nem választanak s erről bő megokolással értesítik Vasary hercegprimást, szükség esetén a kormány útján ő felségét és a pápát. A részvétel azonban kizárva nincs, ha az autonómia ügyében a görög-katholikus egyháznak már korábban tett fölterjesztésekben és memorandumokban hangoztatott óhajtását figyelembe veszik. A balázsfalvi érsek hivatalos lapja az Unirea megerősíti e híreket, sőt hozzát teszi, hogy a görög-katholikus román püspökök külön autonómiát követelnek.

Templom szentelés Szarvason. A szarvasi ev. egyháznak, imént felépült, gyönyörű szép goth stílu templomát, július 4-én szentelte fel Sár-

kány Sámuel bányakerületi püspök úr. A lélekemelő ünnepély iránti általános érdeklődést meg nem zavarta a nyár legnagyobb munkája: az aratás. A 23,000 lelket számláló egyháznak aprajánagyja igyekezett jelen lenni az évtizedek óta várt nagyjelentőségű ünnepen. Akiket a templom be nem fogadhatott, azok megszállották annak környékét, együtt énekelve a bent levőkkel a felszentelés alkalmára külön nyomtatott szent énekeket. A vidékről sokan eljöttek a testvérek örömeiben részt venni, különösen a békési egyházmegyéből; de képviselve volt a csanád-csongrádi egyházmegye is Petrovics Soma esperes, valamint Mojzsik Lajos szentesi felügyelő által. A békési egyházmegye, élén Veres József esperessel, az összes egyházakból több számú küldöttel vett részt az ünnepélyen. Ott voltak Orosházáról: Veres József esperes, Bulla Sándor felügyelő, Csiszár Mihály gondnok, Tobak István, Tót-Komlósról: Csermák Kálmán lelkész, Haviár Lajos felügyelő. kir. főmérnök, Horváth Béla tanító és a gondnoki hivatal, Csorvásról: Freitag János lelkész, Bánfalváról: Okályi G. Adolf lelkész, Nagy-Szénásról: Klár Béla lelkész, Kondorosról: Keviczky László lelkész, dr. Haviár Gyula felügyelő, a gondnok és 6 kiküldött — s azonkívül számosan, mint a kik régi anyaegházuk minden dolga iránt érdeklődnek. Az ünnepélyt megelőző estén érkezett a nagy napnak illustris vendége a főpásztor, a ki előre kijelentette, hogy tekintettel a nagy munkaidőre, nem kíván semmiféle — ily alkalomkor szokásos — nagyszabású fogadtatást. Ez el is maradt, s a nagyon szeretett főpásztor tiszteletreméltó, rokonszenves személyét a vasut állomásnál Placsko I. lelkész fogadta üdvözlő beszéddel a fogadtatásra megjelent tanítói kar és egyháztanácsosok élén. A püspök úrral egyidejűleg érkezett az egyházmegye esperese Veres József is s a kiváló vendégek az egyház két temploma hatalmas harangjainak zúgása közt bevonultak a városba végig a főutcán a régi templom felé, hol a püspököt Áchim Ádám érdemült főesperes fogadta lelkész-lakába vendégül. Az ünnepély a régi nagy templomban vette kezdetét reggel 7 órakor kezdődő istenisztelettel, melynél az oltári funkciót Áchim Ádám lelkész végezte, a szószék-ről pedig, az ünnepre előkészítő rövid beszédet mondott — a rendes epistolai szt. lecke alapján Keviczky — kondorosi lelkész. Ezen isteni tisztelet után megindult a sokaság a város másik végén épített új Sionhoz. Előállván a fogatok, a lelkészi kar is a püspökkel élén vonult az ünnepélynek tulajdonképeni színhelyére. Ott nemsokára a megszűnt harangzúgás után a főajtónál megcsendült püspökünk ajkán az áhítatos antifóna, melyre visszhangzott a templomból a tanítói kar válasza. A kapu megnyitott, az orgona átható

hangjai, Benka Pál mesteri kezelése nyomán betöltötték a magas boltíves templomot. A püspök az arany kehelyvel a lelkészek élén a diszes oltárhoz tartott, hol elhelyezték a bibliát és a szent-edényeket, mire a betóduló hívek elrendezése következett, mi a legszebb rendben történt, de eltartott közel félóraig. Végre megkezdődhetett az istenítisztelet. Püspök úr az esperessel és Placskó István helybeli lelkészszel az oltárhoz lépett, utóbbi lelkész a térdeplőre térve intonálta a „nejsvetjisi“ . . . fohászt, melyet a közönség szokás szerint állva énekelt. Ismét megzendült az orgona, hogy az első ének: „Bozse velky od vecnosti“ ezerek ajkáról törjön az ég felé. A püspök ez ének után üdvözlí a gyülekezetet: „Pán Búh budiz s vámi“ üdvözlíttel. Placskó a liturgikus imát mondja; Veres József esperes a 100-ik zsoltár igéit olvassa magyarul s következik második énekül „Hálaadást s tiszteletet“ kezdetű magyar ének. Püspök úr és a két lelkész ismét megjelen az oltárnál, hogy a felszentelést végezze. Szent áhitattal hallgatják az egybegyűlt hívek, az ősz főpásztornak ékesen szóló ajkairól. a szívet-lelket felemelő, egyszerű, keresetlen szavakkal előadott gyönyörű tanítást. Meglátszik a hallgatóságon, hogy nincs egyéb gondja, mint az, hogy egy szócskát is el ne veszítsen az apostoli beszédből. S valóban mesteri dolog úgy beszélni, mint a hogy szeretett püspökünk beszél az Úr népéhez, ki egyaránt lebilincseli a különböző osztályú hallgatóit, az előkelőbbet magával viszi a vallási igazságok egyszerű, de örök szép téreire, a föld népéhez pedig leszáll ugyanakkor, hogy lelkét felemelje. Beszéde, az I. kir. VIII. 17—19 íge alapján (Elvégezte Dávid, hogy építene házat urának . . .) buzdította a híveket. „Helyesen cselekedtetek, hogy e templomot felépítettétek!“ I. Isten létének bizonyítására. II. Lelkeitek vallásos művelésére. III. Szenvedők, szerencsétlenek menedékeül. A gyönyörű beszéd után püspök úr a templom felszentelését végezte Pál apostol utasítása szerint igével és imával. Következett ezen magyar nyelvű püspöki functió után egy, ez alkalomra szerzett szép tót ének, melynek elhangzása után Achim Ádám lépett szószékre s a hallgatóság tótul értő része újabb lelki gyönyörűséget élvezhetett, hallgatva a kiváló egyházi szónok remek beszédét az epistolai szt. lecke alapján. A zsúfolt templom, a nagy meleg, az előre haladó idő arra készítették ugyan a jeles szónokot, hogy beszédét rövidítse, de a hallgató így is meggyőződött annak klaszikus voltáról. A szónok örömmel lépett e szószékre, hiszen az ő nevéhez fűződik nagy részben e templom felépítése; sok-sok visszaemlékezés, nagy küzdelem, régi óhajítás . . . isten segítsége és áldó kegyelme: mind ezt hirdetik most e felszentelt falak . . . Az egyház hívei megilletődve hallgatták szeretett lelkészök

ihletett szavait. A szent beszéd végeztével hosszú névsor következett: a jóltevők névsora. A kisebb adományok közt egy-egy nagyobb özv. Kvacsala Jánosné 5000 frt, gr. Bolza Pálné oltárkép, szentédények stb. A közönség még mindig eléggé figyelmes, bár az óramutató közeledik a délhez. Hátra van még számos functió. Az úrvacsorát Placskó István szolgáltatta, egy házaspárt Lányi Gusztáv esketett, 20 újszülöttet keresztelt Zvarinyi János, úgyszintén az avatásokat végezte. Ennek vége volt a gyülekezet megáldása, melyet ismét a főpásztor végzett az oltár előtt. A gyülekezet kitérdült a templomból, de a püspök úrnak még nem volt pihenése. Az új lelkész lakon várta és fogadta a tisztelgő küldöttségeket, melyek a következő sorban jöttek: a békési egyházmegye Veres József esperes vezetése mellett; a közigazg. hatóság dr. Krcsmárik János főszolgabíróval élén; városi előljároság Melis János bíró vezetésével; főgimnázium tanári kara, Benka Gyula igazgatóval; szarvasi egyház tanítói kara, presbyteriuma stb. Az ünnepélyt 150 terítékű közeled követte az „Árpád“ szálloda díszes nagytermében. Ott láttuk a templomban szintén jelen volt bánáti főesperes Kramár Béla urat, Turgo nyi Lajos túri ref. lelkészt, ki szintén jelen volt az isteni tiszteletnél és számos előkelőséget. Az ebéd alatt érkezett Békésmegye főispánjának üdvözlő sürgönye, ki most a fel-feltunedező munkás mozgalom miatt nem hagyhatja el székhelyét. Isten áldja és virágoztassa egyházunk ezen díszes, hatalmas szarvasi gyülekezetét!

A besztercebányai ág. h. ev. gimnásiumnak az intézettől búcsúzó IV. osztályú tanulói igen kellemes meglepetésben részesítették dr. Hazslinszky Rezső tanárt. Megható beszédben búcsúzva elkedvelt tanárunktól, szeretetük és emlékezésük jeléül díszes emléklapot nyújtottak át neki, a melyben valamennyinek autogrammjá található.

A pozsonymegyei esperességben mozgalom indult meg az iránt, hogy minden egyház saját kebelében közgyűlési határozatot hozzon az 1848. XX. t. cz. életbeléptetésének sürgetése tárgyában, s e határozatoknak az esp. illetőleg a kerületi és egyetemes gyűlésen érvény szerveztessék. Óhajtandó lenne, hogy más esperességek egyházai is hasonlóképpen cselekedjenek még az esperesi gyűlések előtt.

KÜLFÖLD.

Szemfényvesztés. A r. kath. egyháznak az ereklýk iránt való tisztelete már régen arra kényszerítette az egyházat, hogy sok olyat ereklýenek tüntessen fel, a mi voltaképen soha se volt az. Így egy anglius már régen kiszámította, hogy

azokból a forgácsokból, a melyeket Krisztus keresztfájából valóknak mondanak és mint ilyeneket ereklyék gyanánt őriznek, 30 olyan keresztfát lehetne összerakni, mint az volt, a melyen az Üdvözítő értünk szenvedett. A legnagyobb része tehát ezeknek az ereklyéknek — hogy is mondjuk csak? — nem igazi. Ilyen nem valódi ereklyét mutogatnak Jeruzsálemben a sírtemplomban levő vasrács megett; Ádám ősapánk koponyája ez, a melyről kisült, hogy még csak nem is valódi koponya. hanem czinból van csinálva és be van festve. No tessék! Aztán hány igaz hívő katolikus borult előtte térdre és hányta előtte a keresztet.

Az irlandi római katolikus párt az angol királyné ellen.

A római kuriához közel álló körökből jelentik, hogy a Vatikánnak minden igyekezete mellett sem sikerült a katolikus irlandiakat arra bírni, hogy részt vegyenek az angol királynő legközelebbi jubileumán, vagy hogy legalább tartózkodjanak mindenféle ellenséges tüntetésektől. A Mgs. Dillon vezetése alatt álló irlandi katolikus politikai párt a napokban tartott gyűlésen egyhangulag elhatározta, hogy nemcsak nem vesz részt a jubiláris ünnepségekben, hanem manifesztumot is bocsát ki, a melyben egyenesen kimondják, hogy tekintettel az irlandi katolikusok szomorú politikai helyzetére, a legjobb akarat mellett sem vehetnek részt az angol nemzet által királynőjük tiszteletére rendezett ünnepségeken. Az irlandi katolikus párt ezen magatartása igen kinos benyomást keltett. (Bizonyosan nem a Vaticánban. Ha ott komolyan akarták volna, másképp lett volna. Így azonban: a világ előtt megtette, a mivel udvariasságból tartozott, tüntetett is a protestáns fejedelem ellen, a mi neki jól esett.)

Az európai államok 1000 lakos után a következő számú elemi iskolai tanulót tüntetnek fel: Schweiz 167, Svédország 160, a Németbirodalom 158, Nagy Brittanía 155, Norvégia 150. Franciaország 146, Német-Alföld 143, Osztrák és Magyarország 130, Belgium 110, Spanyolország 105, Dánia 100, Italia 89, Görögország 62, Bulgária 52, Portugália 50, Románia 44, Szerbia 33, Oroszország 21-et. Legelől mennek tehát azok az államok, melyeknek lakossága többnyire protestáns, utánuk jönnek a katolikus, s végül meglehetősen hátul kullognak a görög keleti lakosságú államok. Ehhez idomul azután azon katona újonczok száma is, a kik irni és olvasni nem tudnak. 1000 besorozott újoncz között nem tudott irni és olvasni Svédországban 1, a német birodalomban 2, Dániában 5, Schweizben 22, Német-Alföldön 50, Franciaországban 55, Belgiumban 144, Osztrák és Magyarországon 220, Görögországban 300. Italiában 390, Oroszországban 708, Szerbiában 703. — Tehát mégis csak a protestantismus a miveltség zászlóvivője.

Sárospataki lap. Tekintettel Tisza Kálmánnak az egyetemes conventen tett ama nyilatkozatára, mely szerint a ministeriumban a kálvinista kongrua ügye teljesen elő van készítve s a törvényjavaslat — úgy lehet — még ez év folyamán az országgyűlés elé kerül: egy „falusi pap“ azt indítványozza, hogy annak a törvényjavaslatnak a szövegét jó volna minél előbb közzétenni; mondanók el rá véleményünket s ha olyan rendelkezések foglaltatnának benne, a melyek autonomikus jogainkat sértik, mint egy ember állanánk fel a tiltakozással. Mert vajon elfogadhatjuk-e az államsegélyt részünkre, ha például olyan elv nyerne kifejezést a kongruánkat rendező törvényben, a minő érvényesül a középiskolák államsegélyénél, a melynél, mint tudjuk, a kinevezés s a tanterv van kikötve a kormány részére? Vajon elfogadnánk-e olyan segélyt, a melynek adásánál azt kötné ki a kormány, hogy a segélyezett papot ő fogja beerősíteni? Vagy egyáltalán hozzájárulhatunk-e ahhoz a felfogáshoz, a mely névre szóló segélyt is elfogadna? A vezető férfaink gondja, hogy a javaslat olyan elveket ne tartalmazzon, a melyek miatt az egész segélyezés ügye zátonyra juthat!

Mayer Endre theol. tanár „Hazslinszky Frigyes emlékezete“ czimvel 31 oldalra terjedő füzetet adott ki, melyben az egykori tanítvány a hála és szeretet adóját róvja le a nagy férfiú iránt. A külföld előtt is kiváló, elismerést és tiszteletet kivívó tanár életrajza mellett különösen kiemeli a nagynevű tudós ama érdemeit, melyekkel a collegium anyagi és szellemi felvirágozását oly nagy mértékben elősegítette. Nélkülözött, dolgozott, koptatott, remélt és nem csalatkozott; hosszú, kitartó munkálkodás után látta fáradsága gyümölcsét, élvezte kartársai, tanítványai s a közönség szeretetét s elismerését. A nagy professor, a kiváló természettudós nagymérvű tudományos művei és értekezései nemcsak a hazában biztosítottak előkelő helyet számára, hanem azon túl is, hol a természettudósok nagy respublikájában dicsőséget szerzett a magyar névnek. A kiváló férfiú számos külföldi társulatnak volt rendes és levelező tagja. Nagyszámu tanítványai, kik között nagynevű férfiak vannak ma, a hála némi adóját róvják le nagy mesterük iránt ezen érdekes és élvezettel olvasható füzet megszerzésével.

Az esztergomi hercegprimás így nyilatkozik az autonomiáról. „Tartalma ezen óhajnak nem egyéb, mint hogy a kath. egyház szabadsága saját ügyeit önállólag intézhetni — menten állami gyámkodástól — törvényileg biztosították épp úgy, a mint a többi felekezetek e szabadsága törvényileg biztosítva van; hogy az állam az egyház ügyeibe tevőlegesen ne folyjon be, hanem csak felügyeleti, ellenőrzési jogát gyakorolja, amint a többi feleke-

zetek ügyeibe tevőlegesen be nem folyik, hanem csak felügyeleti, ellenőrzési jogot gyakorol. Ez az autonómia tartalma és lényege. A midőn a protestánsok szabadsága vallási, iskolai és vagyoni ügyeiket önállólag intézhetni, törvényileg elismerve, azaz autonómiájuk biztosítva lett: megtörtént az felekezeti alkotmányuk nemcsak sérelme nélkül, de elismerésével; az állam belenyugodott abba, hogy a nekik adott szabadságot úgy használják, hogy magukat úgy szervezzék, amint azt felekezeti elveik, alkotmányuk igénylik. Másképp észszerűen nem is tehetett. Hasonlóképpen van a katolikus egyház autonómiájával. A kath. egyházi autonómia szervezése távolról sem foglalhatja magában a kath. egyház alkotmányának bármilyen módosítását, megváltoztatását. A kath. egyháznak megvan a maga alkotmánya, mely változhatatlan, mivel Istentől örökre meg van állapítva; és mivel a kath. egyház alkotmánya Isten műve, azért az nem is módosulhat a szerint, amint azt egyik-másik államférfi vagy kath. ritus szerint keresztelt egyén netán óhajtja avagy akarja; hanem olyannak kell lennie, olyannak kell maradnia, aminőnek Isten alkotta. Már pedig Krisztus Urunk az egyházban két rendet alkotott: a papit és a világit. Bár világiak, laikusok nélkül egyház nem képzelhető; bár a papi rend a laikusok végett van, s nekik szolgálni, bennök az egyház célját, rendeltetését megvalósítani köteles: Krisztus Urunk mégis a kormányhatalmat egész teljességében a püspökökre bízta és nem a világiakra. Erről az egyházi kormányhatalomról a püspökök le nem mondhatnak, azt senkivel meg nem oszthatják, mert annak nem korlátlan urai, hanem csak letéteményesei és Krisztusnak felelős sáfárai. Az autonómiai hatáskör tartalmát csakis azon jogok alkotják, melyeket: 1. ő felsége az úgynevezett apostoli vagy főkegyuri jog czimén minisztériuma által gyakorol, amennyiben e jogok gyakorlatát — az állami legfőbb felügyeleti és ellenőrzési jog föntartása mellett — az autonómiai testületre bizni jónak találja; 2. azon ügyek, melyek intézésére a püspöki kar által delegálható; 3. azon jogok, melyekkel azt az állam fölruhazza. Az autonómia röviden megrajzolt ezen tervében kétségkívül legkiválóbb helyet az első pont foglal el, mely szerint a katolikus autonómiára szállának és általa önállóan, állami felügyelet alatt, az egyházi törvények értelmében kezeltenének mindazon egyházi ügyek, a melyeknek intézése eddig a kormány kezében volt. Ezen nagyfontosságú hatáskör, a katolikusok bizalmi fértaira ruházva, megadja a kath. egyháznak azon függetlenséget, önállóságot az állammal szemben, melyet a törvényesen bevett ker. felekezetek már régtől fogva élveznek. Ezen hatáskörben foglalt jogok helyes gyakorlata és az autonómiára háramló köteleességek — mert jogokkal karöltve köteleességek járnak — szakavatott, buzgó teljesítése az

egyháznak nagy áldására válhatik, fölvirágoztatásának hatalmas előmozdítója lehet.“

Magyar állam. „Az 1868. óta a 12. §. eltörléséig kötött vegyes házasságok továbbra is a régi törvény szerint ítéltetnek meg, azaz a gyermekek kötelesek nem szerint követni szülőik vallását. Száz és száz ilyen gyermek kereszteltetik és könyveltetik el egyházilag, százat és százat neveltetnek a szülők a katolikus vallásban, de azért a protestáns lélekkuvaszok, a denunciánskodó tiszteletesek egy vakkantással sem panaszkodnak. Beszüntették a sakálkoncertet az egész vonalon s beírik ma már nagy büszkén azzal a tudattal, hogy az állami anyakönyvekben e gyermekek protestánsoknak vannak beírva, ha mindjárt a kath. pap el is keresztelte őket. S ezzel az egyszerre őket megszállott türelmességgel, a szülők jogának elismerésével tesznek tanúságot arról, hogy ha a kormány nem ugratta volna be magát a folytonos denunciálásokkal, lehetett volna békességet csinálni az egyházpolitikai törvények nélkül is. Tehát e törvények még az indító okul szolgáló cselekmények tekintetében is feleslegeseknek bizonyultak.“ — (Ez a modor, ez a hang, ez a szellem!)

TEMETŐ.

Id. Belák István, középpusztá-bogárdi birtokos, a lajos-komáromi ág. hitv. ev. egyházközség hosszú időn át volt felügyelője, 1897. jún. 26-án életének 75 évében, hosszú, nehéz szenvedés után jobblétre szenderült. Siratja: 3 fia, 5 leánya, 3 menyé, 5 veje, 33 unoka, 13 dédunoka, s nagyszámu rokonság. Temetése jún. 29-én volt; a háznál Szalay Ferencz esperes, a temetőben Kasper József lelkész fungáltak.

A csöngé-ostfi-asszonyfai ág. hitv. evang. egyházközség mély fájdalommal jelenti Sass János 64 évig fáradhatlanul működött, jelenleg nyugalmazott ág. hitv. ev. tanítónak, a koronás ezüst érdemkereszt tulajdonosának folyó hó 4-én reggeli 4 órakor, életének 88-ik évében történt jobblétre szenderültét.

ÜZENETEK.

K. J. Kijavítottam. „Publikanus“ nevét megmondani — nem vagyok felhatalmazva, annyit mondhatok — cikke is mutatta — hogy be van avatva tárgyába! — **K. Gy.** Megérkezett. — **S. L.** Sokkal nagyobb, kétszer akkora lett a füzet, mint gondoltatok: azért nem lehetett a közlést előbb bevégezni. Különben a jó az őszszel is jó lesz. Örülök, hogy a kiállításal meg vagytok elégedve! — **Sz. M.** Köszönöm a figyelmet; szóvá teszem.

A rosznyó ikerületi ágost. hitv. evang. internatussal egybekötött **polgári leányiskola** kebelében, férjhezmenetel következtében megürült **nyelv- és történelmi**

tanítónői szakra

pályázat hirdettetik. **Kötelességei:** A tanterv és az iskolaszék rendelkezése szerint tanítani; az intézetben lakó növendékek felett a felügyeletet sorrend szerint gyakorolni, s magát az intézeti szabályokhoz alkalmazni. — **Javadalmazása:** Polgári oklevéllel bíró tanítónő, az intézetben teljes ellátást és évi **500 frtot** kap. Véglegesítése, egy jó sikerrel betöltött év után történik. Elemi képesítéssel bíró tanítónő, a polgári oklevél megszerzésének kötelezettségével, teljes ellátást és évi **300 frtot** kap. Véglegesítése és fizetésének javítása polgári oklevelének megszerzése után önként következik. Nyugdíj igényét az országos törvény biztosítja. — A teljesen felszerelt **kérvények**, melyekhez **keresztlevél, egészségi bizonyítvány** is csatolandó, **július 28-ig** alólirouthoz küldendők.

Rozsnyó. Gömör, 1897. július 4

36 3—1 **Terray Gyula** isk. e. elnök.

P Á L Y Á Z A T.

A rosznyói államilag segélyezett evang. főgymnasium

vallás tanári állásra,

mint rendes tanszékre, pályázatot hirdet. A zsinati törvények értelmében ez állásra pályázhatnak lelkészek, vagy oly férfiak, kik a vallás tanári vizsgálat letevésével megszerzik erre a képesítést. — A megválasztott kötelességei közé nemcsak a tanítás fog tartozni, hanem általában az ifjúság vallás-erkölcsi nevelése. Ide tartozik: az ifjúság előkészítése az úrvacsorához, téiben ifjúsági istentisztelet tartása, egyház-iskolai ünnepélyeknél az ünnepi beszéd megtartása. — Ez állás **1200 frt** évi fizetéssel és **200 frt** lakáspénzzel van összekötve.

A folyamodványok a képesítésre, korra és az alkalmazásra vonatkozó okmányokkal **folyó hó 24-ig** bezárólag dr. Pósch Dezső főgymnasiumi felügyelőhöz nyújtandók be.

Az állás **f. évi szept. 1-én** foglalandó el. Rozsnyó, 1897. júl. 1.

34 2—1

Dr. Pósch Dezső
főgymnasiumi felügyelő.

Pályázat tanári állásra.

A szarvasi államilag segélyezett ág. h. ev. főgymnasiumnál a történelem földrajzi tanszékre pályázhatni. Ilyen képzettségűek hiányában a történelemre s modern nyelvek bármelyikére képzeteknek van előnye. Az alkalmazandó rendes tanár évi díja **1200 frt** törzsfizetés, **250 frt** lakáspénz, **100 frtnyi** ötöd-éves pótlék, mely utóbbi előny az alkalmazandó véglegesítésétől számít. A rendes tanárok törzsfizetése utóbb **1400 — 1600 frtig** emelkedhetik. Üresedés és kiválóság esetén **előléptetésre van kilátás**. Az intézetbe lépő az országos tanárnyugdíjnak kötelezett tagja. Csak ág. h. evangélikusok bírnak kilátással véglegesítésre s oklevelesek a próba után figyelemben részesülnek. Nem oklevelesek csak helyettesekül alkalmazhatók. Ezek évi díja **800 frt** és **100 frt** lakáspénz. A pályázók életkorukra, vallásukra, tanulmányaikra, képesítésükre, egészségükre, eddigi szolgálatukra, hadkötelezettségükre vonatkozó irataikat **f. évi július 31-ikeig** bezárólag a főgymnasium igazgatójához küldjék. A megválasztott hivatalát **augusztus végén** tartozik elfoglalni.

Szarvason, 1897. július 3.

35 3—1

Mikolay Mihály
főgymn. felügyelő.

Irtványos (Barsm.) evang. leányegyház

K Á N T O R T A N I T Ó T

keres, Fizetése tisztességes lakáson, bőséges tűzifán kívül készpénzben **218 frt**, természetnyben és stólában **147 frt**.

Tannyelv: tót-magyar. Kérvények Hodrusbányára **Adamovics Sámuel** lelkészhez küldendők. 8. 1—1

Pályázat.

Káplánom eperjesi lelkészé választatván, helyére — teljes ellátás mellett **180 frt** fizetésre, azon kijelentéssel, hogy az istentiszteleti nyelv a **magyar** — ajánlközlásokat elfogad.

Losonez, 1897. jún. 28.

MARGOCSY JÓZSEF.
ev. lelkész.